

KONTROLLUTVALGET FOR KOMMUNIKASJONSKONTROLL

Oppnevnt ved Kgl. resolusjon 19. juni 2009 i medhold av straffeprosessloven § 216h

ÅRSRAPPORT 2011

1. MANDAT OG OPPNEVNING
2. UTVALGETS SAMMENSETNING OG ARBEID
3. SAMMENDRAG AV FAKTISKE OPPLYSNINGER OM KOMMUNIKASJONSKONTROLL I NORGE I 2011
4. UTVALGETS VURDERING AV POLITIETS BRUK AV KOMMUNIKASJONSKONTROLL
5. UTVALGTE TEMAER
6. UTVALGETS OVERORDNEDE KONKLUSJON

1. MANDAT OG OPPNEVNING

Kommunikasjonskontroll (ofte omtalt som KK) er normalt skjult telefonavlytting og innhenting av trafikkdata dvs. hvilke telefoner som har vært i kontakt med hverandre, når og hvor. Særlig telefonavlytting har vært regnet som et vesentlig inngrep i personvernet, og politiets bruk av denne etterforskningsmetoden er derfor nøye lovregulert. I forbindelse med vedtaket om innføring av datalagringsdirektivet er også bruk av trafikkdata ansett å være vesentlig inngrep i personvernet.

Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll (KK-utvalget) har til oppgave å kontrollere at politiets bruk av kommunikasjonskontroll skjer på lovlig måte, at bruken begrenses mest mulig og at reglene for taushetsplikt, oppbevaring og tilintetgjøring blir fulgt. Hjemmelen for utvalgets arbeid er straffeprosessloven og kommunikasjonskontrollforskriften.

Kommunikasjonskontrollutvalget er oppnevnt av Kongen i statsråd og arbeider selvstendig dvs. at utvalget bare kan motta instruksjoner fra Kongen i statsråd. Slike instruksjoner er ikke gitt. Alle i politiet og påtalemyndigheten har plikt til å forklare seg for utvalget.

Utvalget kan behandle alle former for kommunikasjonskontroll unntatt saker knyttet til rikets sikkerhet som behandles av EOS-utvalget.

I verserende enkeltsaker er det domstolene som tar standpunkt til politiets begjæring om kommunikasjonskontroll. Kommunikasjonskontrollutvalget foretar en mer helhetlig kontroll i ettertid. Dette skjer bl.a. ved gjennomgang av kommunikasjonskontrollrapportene fra politidistriktene, inspeksjoner ute hos politiet og behandling av enkeltsaker på eget initiativ og etter klage fra enkeltpersoner eller advokater.

I 2009 ble det ved Kgl. resolusjon oppnevnt et helt nysammensatt utvalg som har vært i arbeid siden september 2009. Det nye utvalget har tatt sikte på et økt aktivitetsnivå og større offentlig åpenhet om utvalgets arbeid. Dette innebærer bl.a. at det utføres et økt antall inspeksjoner, at årsrapporten er mer omfattende, og at rapporten i sin helhet er bygd opp slik at den er offentlig.

2. UTVALGETS SAMMENSETNING OG ARBEID

Tingrettsdommer Finn Haugen (leder)
Professor i psykologi Monica Martinussen
Tingrettsdommer Randi Carlstedt
Førsteamanuensis Jon Petter Rui
Advokat Steinar Mageli (vara)

Det nåværende utvalget har medlemmer som til daglig er dommere, professor i psykologi, forsker og advokat. Deres bakgrunn er i tillegg erfaring fra påtalemyndighet og politiledelse, som offentlig forsvarer og praksis fra regjeringsadvokatembetet, egen advokatvirksomhet og offentlig administrasjon.

Rådgiver i Justisdepartementets lovavdeling, Knut-Fredrik Hustad, er utvalgets sekretær. Fra 1. april 2011 til 1. februar 2012 har han hatt permisjon fra utvalget.

Utvalget har i 2011 foretatt inspeksjoner i politidistrikter, gjennomgått et meget betydelig antall enkeltrapporter om foretatt kommunikasjonskontroll, gjennomgått Riksadvokatens kvartalsrapporter og årsrapport, hatt sitt årlige møte med Riksadvokaten og behandlet et antall klagesaker. Utvalget har på grunn av det som skjedde 22. juli, valgt å unnlate enkelte inspeksjoner og møter som høsten 2011 ville medført merarbeid for enheter som arbeidet med 22. juli-saken. Utvalgets generelle aktivitet har fortsatt i 2012 slik at rapporten også bygger på utvalgets erfaringer i første kvartal 2012.

Utvalgets rapport er som tidligere år utarbeidet i mai måned. Dette har sammenheng med at politidistriktene først skal foreta sin avsluttende årsrapportering til Riksadvokaten i første kvartal. Deretter skal Riksadvokaten bearbeide dette materialet og avgi sin årsrapport til Justisdepartementet. Utvalget avgir sin rapport først etter at dette materialet er mottatt og gjennomgått.

3. SAMMENDRAG AV FAKTISKE OPPLYSNINGER OM KOMMUNIKASJONSKONTROLL I NORGE I 2011

Det er i 2011 (tallene for 2010 i parentes) brukt kommunikasjonskontroll i medhold av straffeprosessloven i 176 (214) saker med totalt 446 (477) mistenkte. Dette omfatter 1049 (1160) telefoner/andre kommunikasjonsanlegg – i stor grad mobiltelefoner. Dette utgjør ca. 10 % reduksjon i kommunikasjonskontrollomfanget i 2011 sammenliknet med 2010 og ca. 20 % reduksjon i antallet saker. Det er ingen entydig forklaring på disse reduksjonene idet det ikke er noen direkte sammenheng mellom tallene (færre kk-kontroller betyr ikke alltid færre saker). Det synes i hovedsak å være tilfeldige endringer. Tallene for 2011 har likhetstrekk med tallene for 2009.

I 2011 er det 5 (15) saker der tingretten har avslått politiets begjæring om kommunikasjonskontroll. Tilsvarende tall for 2009 var 12 saker. I 2 av de 5 sakene er det gitt samtykke etter anke til lagmannsretten. Forsvareranker har i 2011 ikke ført frem.

Ved ca. 37 % (36) av telefonavlyttingene er det foretatt hurtigkopling etter beslutning av påtalemyndigheten. I 2 (3) av tilfellene har tingretten ikke ettergodkjent hurtigkopplingsordren.

Ca. 72 % (80) av avlyttingene i 2011 gjaldt narkotikakriminalitet. De øvrige avlyttingene gjaldt et bredt spekter av annen alvorlig kriminalitet bl.a. drap, organisert kriminalitet, seksuelle overgrep, grov korrupsjon, innsidehandel mv.

I drøyt halvparten av sakene ga kommunikasjonskontrollen etter politiets oppfatning konkrete resultater i form av pågripelser, beslag eller viktig informasjon. Dette er på nivå som årene før. I noen av sakene er det fremkommet vesentlig overskuddsinformasjon dvs. opplysninger om annen alvorlig kriminalitet enn den kommunikasjonskontrollen var knyttet til. Dette har bl.a. omfattet ran, vold, torpedovirksomhet, hvitvasking, utpressing mv.

I 2011 har kommunikasjonskontrollene sammen med annen tilhørende etterforskning medført beslag av meget store mengder narkotika, en rekke skytevåpen, store kontantbeløp og store mengder tyvegods. Avsluttede saker har for de skyldige ledet til lange fengselsstraffer.

Romavlytting er i 2011 brukt i et begrenset antall saker. I noen av disse sakene er det politiets vurdering at det har fremkommet verdifull informasjon, og i andre har det ikke vært reell nytteverdi.

Når det gjelder de nærmere enkeltheter og spesifikasjoner av det underliggende tallmaterialet, fremgår dette av Riksadvokatens årsrapport som er gradert strengt fortrolig. Sammenstillinger av tidligere års hovedtall fremgår av NOU 2009:15 "Skjult informasjon – åpen kontroll".

4. UTVALGETS VURDERING AV POLITIETS BRUK AV KOMMUNIKASJONSKONTROLL

Etter utvalgets vurdering er politiets bruk av kommunikasjonskontroll gjennomgående forsvarlig og godt begrunnet. Dette er den samme konklusjonen som i fjorårets rapport. Denne konklusjonen er ytterligere forsterket gjennom utvalgets arbeid i 2011 og første del av 2012.

Når utvalget kan trekke en slik konklusjon, er dette på bakgrunn av et samvirke av en rekke faktorer, der utvalget vil vise til noen av dem:

- Norge har generelt en høy faglig og etisk standard i politiet. Arbeidet med den alvorligste kriminaliteten og bruk av kommunikasjonskontroll som arbeidsredskap tiltrekker seg mange av de dyktigste personene i politiet. Gjennom inspeksjoner opplever utvalget høy faglig kompetanse og stor interesse for dette fagområdet hos dem som arbeider med kommunikasjonskontroll.
- Regelverket, saksbehandlingen og gjennomføringen er lagt opp slik at avgjørelsene om å begjære bruk av kommunikasjonskontroll blir behandlet og kvalitetssikret på flere nivåer i politiet. Etterforsker, etterforsningsleder, politijurist, og politimester eller visepolitimester er direkte involvert i beslutningsprosessen. Ansvarer ligger ikke bare formelt på politimesteren, men hver enkelt beslutning om kommunikasjonskontroll fattes av og undertegnes av politimesteren eller visepolitimesteren. Denne hierarkiske strukturen gjør at saken er bredt vurdert og med nødvendig avstand før det begjæres kommunikasjonskontroll.
- Politiet ønsker å ha en godt underbygd sak når det ber om rettens tillatelse.
- Alle kommunikasjonskontrollsaker knyttet til etterforskning behandles av domstol.
- Ved domstolsbehandlingen oppnevnes en skjult forsvarer som uttaler seg om saken, og som også har ankerett. I mange av de sakene som etterforskes, er det involvert flere telefoner og det lyttes i mer enn fire uker. Derved vil flere dommere få sakskomplekset til behandling.
- For å sette i gang avlytting krever dette medvirkning fra teleselskap som krever lovbestemt dokumentasjon for å iverksette avlyttingen.
- Ressursbruken i kommunikasjonskontrollsaker er meget stor. Det kreves betydelig etterforsningskapasitet for å lytte, til å bearbeide og forstå informasjonen, til å foreta oppfølgende ordinær etterforskning, til å spane og ofte påløper det meget betydelige tolkeutgifter. Politiet vil derfor styre ressursbruken mot de viktige sakene der utbytte av kommunikasjonskontroll/oppklaring er realistisk.

- All kommunikasjonskontroll skal innrapporteres til Riksadvokaten både straks den finner sted og ved kvartalsrapporter. Høyeste påtalemyndighet fører derved en overordnet kontroll med kommunikasjonskontrollbruken i Norge. Denne kontrollen fra Riksadvokatens side er reell. Ved rundskriv legger Riksadvokaten føringer for hvordan slike saker skal behandles hos politi og påtalemyndighet.
- Kommunikasjonskontrollutvalget foretar inspeksjoner i politidistriktene og gjennomgår da på stedet formelle og faktiske rutiner, tekniske anlegg og drøfter arbeidet med slike saker med dem som behandler dette til daglig. Utvalget gjennomgår også enkeltsaker som av ulike grunner oppfattes som interessante. Alle i politi og påtalemyndighet har forklaringsplikt for utvalget.

Et strengt tiltaks- og kontrollregime bidrar til en høy grad av rettssikkerhet i denne type saker. Det fremmes derfor stort sett bare begjæringer om avlytting i saker som politiets ledelse oppfatter som saker som forventes å føre til domfellelse og strenge straffer.

Når det gjelder hurtigkopling dvs. at kommunikasjonskontroll blir iverksatt av politiet før det foreligger rettslig kjennelse, synes antallet som utgjør ca. 38 %, fortsatt å være noe høyt. Hurtigkopling kan etter loven skje der det er "stor fare for at etterforskningen vil lide" dersom man må avvente en rettslig kjennelse. Normalt innebærer dette inntil ett døgn forsinkelse. Etter utvalgets vurdering er en vesentlig del av forklaringen på antallet hurtigkoplinger at dette ofte brukes i narkotikasaker der et stort parti narkotika er under transport til Norge, og i saker der det allerede pågår avlytting og de involverte stadig tar i bruk nye telefonnumre. Også ved hurtigkopling foreligger det et element av kontroll idet beslutningen om hurtigkopling skal fattes skriftlig av politimester eller visepolitimester dvs. at etterforskningsenheten ikke på egenhånd kan iverksette hurtigkopling. Ved hurtigkopling skal denne beslutningen forelegges retten innen 24 timer for ettergodkjennelse. Utvalget har ikke sett tilfeller av misbruk av ordningen dvs. at det har vært iverksatt hurtigkopling der politiet måtte anta at retten ikke ville gi medhold, men det har forekommet saker der retten ikke har godkjent hurtigkoplingen enten fordi det er kommet til nye opplysninger eller fordi retten har vurdert grunnlaget annerledes enn politiet. I saker av prinsipiell karakter der det ikke har vært ansett å foreligge noe akutt tidspress, har politiet avventet domstolsbehandlingen.

Utvalget uttalte i årsrapporten for 2009 at det synes å være en tydelig utvikling i retning av at avlytting skjer over kortere tidsperioder enn tidligere. De vesentligste faktorene for redusert tidsperiode antok utvalget var ressursbelastningen som en avlyttingssak innebærer, og en enda mer strukturert og målrettet etterforskning enn tidligere. Denne utviklingen har fortsatt i 2010 og 2011.

Utvalget varslet i årsrapporten for 2009 at det i tiden fremover i utvalgte saker vil sammenholde politiets grunnlagsrapporter som dannet fundamentet for rettens beslutning om å iverksette kommunikasjonskontroll, med resultatet av den samlede etterforskningen for å vurdere objektiviteten i de opprinnelige grunnlagsrapportene. Viktigheten av objektive grunnlagsrapporter har utvalget understreket ved alle de inspeksjoner som er foretatt. Dersom retten ikke kan legge til grunn at grunnlagsrapportene gir et tilnærmet korrekt sammendrag av saken, vil rettens saksbehandling

måtte bli vesentlig mer detaljrettet med tilhørende problemer knyttet til å få raske avgjørelser.

Utvalget har i 2011 ikke rettet alvorlig kritikk mot politi eller påtalemyndighet slik det i ett tilfelle ble gjort i 2010.

Politiet har hatt reell nytteverdi av kommunikasjonskontrollen i omtrent halvparten av sakene. Dette har omfattet pågripelser, beslag og/eller vesentlig informasjon av stor bevis- og etterforskningsmessig betydning. Dette må karakteriseres som absolutt tilfredsstillende. Noen av sakene har dessuten gitt grunnlag for ikke lenger å knytte enkeltpersoner til handlingene.

5. UTVALGTE TEMAER

Utvalget omtaler her noen av de temaene som utvalget mener er viktige i tiden fremover. Noen av dem ble også omtalt i årsrapporten for 2009 og 2010, men har foreløpig ikke har fått noen avklaring.

5.1. Nødrett

Kommunikasjonskontrollutvalget har tidligere påpekt det utvalget oppfatter som tvilsom bruk av nødrett som hjemmelsgrunnlag for å foreta avlytting.

Bruk av nødrett som grunnlag innebærer at avlyttingen skjer uten noen form for domstolskontroll – verken før, under eller etter metodebruken. Dette kan gi grunnlag for misbruk. Utvalget har tidligere gitt uttrykk for at ordningen er lite tilfredsstillende og har derfor foreslått konkrete lovendringer.

Det er foreløpig ikke foretatt lovendringer for å regulere nødrett som hjemmelsgrunnlag for kommunikasjonskontroll. Utvalget er imidlertid kjent med at det pågår et arbeid med endringer i ekomloven, og at nødrett er omtalt i stortingsforliket knyttet til Datalagringsdirektivet. Utvalget har videre med tilfredshet merket seg at Riksadvokaten i rundskriv har gitt føringer for behandling av slike saker.

5.2. Straffeloven § 60 a

Innføringen av straffeloven § 60 a ("mafiaparagrafen") har gitt utvidet mulighet for avlytting overfor bl.a. alvorlig vinningskriminalitet. I den innledende fasen av en etterforskning er det etter utvalgets oppfatning normalt ikke nok faktisk informasjon i sakene til at politiet og deretter domstolen på forsvarlig grunnlag kan avgjøre om det er relevant med bruk av § 60 a. Dette innebærer at slike vurderinger på dette stadium i for stor grad blir usikker synsing. Dersom § 60 a ikke blir en del av den endelige tiltalebeslutningen, vil dessuten kommunikasjonskontrollmaterialet etter dagens regler ikke bli fremlagt som bevis under hovedforhandlingen. Dette kan være uheldig for sakens opplysning både for påtalemyndigheten og for de tiltalte.

Utvalget er derfor av den oppfatning at en henvisning til § 60 a ikke i seg selv bør gi grunnlag for avlytting, men utvalget ser at det kan være behov for kommunikasjonskontroll også i enkelte alvorlige saker med ordinær strafferamme under 10 år. Lov-giver bør ta uttrykkelig stilling til dette. Det er særlig i saker om frihetsberøvelse, menneskesmugling, hallikvirksomhet, forsikringsbedrageri, saker som såkalt «mobilt vinningskriminelle» og alvorlig økonomisk kriminalitet der det med lavere straffe-ramme enn 10 år synes å være et behov for å kunne benytte kommunikasjonskontroll. Nytteverdien er antatt å være stor.

5.3. Datalagringsdirektivet

Datalagringsdirektivet ble besluttet gjennomført i Norge etter en avtale mellom Arbeiderpartiet og Høyre. Avtalens intensjon er en styrking av den enkeltes rettssikkerhet, personvern og trygghet. Tilbyder av nett får en lagringsplikt i seks måneder for trafikkdata, lokaliseringsdata og brukerdata. Deretter foreligger det en sletteplikt. Det innføres regler om konsesjonsplikt, autorisering av personell hos tilbyder, kryptering, lukket lagring og sporing av uttak.

Etter utvalgets vurdering innebærer dette en vesentlig bedre ordning enn den som praktiseres i dag, der tilbyder lagrer opplysningene primært av fakturahensyn og derfor ikke like betryggende.

Utvalget finner grunn til å understreke at bruk av trafikkdata er av vesentlig betydning ved etterforskning av en rekke forskjellige straffbare handlinger. Hvor en person har vært på aktuelle tidspunkter, og hvem han har snakket med, er ofte vesentlig. Noen få organisert kriminelle vil kunne bruke andre arbeidsformer enn samtale over mobiltelefon, men de fleste straffesakene i Norge viser at det ikke er slik kriminaliteten foregår. For innførsel av narkotika med kurer og etterfølgende distribusjon i salgsleddene er det foreløpig vanskelig å se for seg noe annet effektivt og godt arbeids- og kontrollredskap for aktørene enn mobiltelefonen. Ved de mer situasjonsbestemte kriminelle handlingene – for eksempel voldtekt – har gjerningsmannen i tiden forut ofte brukt sin mobiltelefon på vanlig måte og derved lagt igjen interessante spor om tid og sted.

5.4. Annen skjult metodebruk

Etter utvalgets oppfatning bør alle saker med skjult metodebruk dvs. alle saker der metodebruken i kortere eller lengre tid hemmeligholdes overfor mistenkte, underlegges etterfølgende kontroll av et utvalg tilsvarende kommunikasjonskontrollutvalget. Dette gjelder for eksempel saker om hemmelig ransaking som kan være innbrudd i bolig med tilhørende ransaking som en periode holdes skjult for mistenkte. Ved etterkontroll i et utvalg kan den konkrete metodebruken vurderes ut fra helheten i den ferdige saken – i motsetning til domstolsbehandlingen som er en straksavgjørelse ut fra situasjonen på dette tidspunkt. Også det faktum at andre skjulte metoder ikke krever bistand fra tredjeperson slik som kommunikasjonskontroll krever medvirkning fra et teleselskap, tilsier etterkontroll. Da antallet slike saker er begrenset, synes det urasjonelt med et nytt eget utvalg for dette. Sakene kan hensiktsmessig legges inn under kommunikasjonskontrollutvalget. En systematisering av disse sakene med henblikk på etterkontroll vil medføre noe merarbeid for politiet.

5.5. Sletting

Sletting av data for å ivareta personvernet samtidig som rettssikkerhetshensynene skal ivaretas, reiser særskilte problemstillinger. Med bakgrunn i krav knyttet til eventuell gjenåpning av straffesaker er det stor usikkerhet hos politiet om hvor langt man kan gå i sletting av avlyttingsopptak. Foretatt sikkerhetskopiering og backupløsninger er også utfordringer i denne sammenheng idet sletting ett sted ikke nødvendigvis medfører sletting alle steder. Utvalget opplever at det er en gjengs oppfatning hos brukerne at regelverket for sletting er for komplisert. Etter utvalgets oppfatning er det behov for å endre/presisere dette regelverket.

5.6. Forsvarere

Det bør klargjøres i straffeprosessloven at alle skjulte forsvarere dvs. forsvarere som ikke gjøres kjent for den mistenkte i henhold til straffeprosessloven § 100 a, generelt har adgang til å ta kontakt med utvalget uten å være hindret av sin taushetsplikt.

Senest i tilknytning til at det blir tatt ut tiltale, får de tiltaltes forsvarere tilgang til lydopptakene og gjennomgår disse med sine klienter. Opptakene inneholder ofte sensitiv informasjon om andre personer uten betydning for straffesaken – opplysninger som av hensyn til personvernet normalt ikke ville ha kommet frem. Dette innebærer at slike opplysninger kan misbrukes til for eksempel utpressing i kriminelle miljøer. Det bør utredes hvordan personvern hensyn kan ivaretas samtidig som tiltalte har tilstrekkelig rettssikkerhet. I forlengelsen av dette kan det nevnes at det i enkelte politidistrikter er et problem at utlånt materiale ikke alltid returneres fra de advokater som har mottatt dette. Utvalget mener det bør etableres en felles ordning som i større grad sikrer at advokater leverer tilbake utlånt kommunikasjonsmateriale. Det bør også tilstrebes å etablere en ordning som gjør det umulig for advokater eller andre som mottar utlevert materiale, å kopiere dette. Utvalget er kjent med eksempler på at det foregår kopiering og distribuering av utlånt kommunikasjonsmateriale.

Det synes å foreligge en noe uensartet praksis hos påtalemyndighet og domstol med hensyn til hvordan forholdet til skjult forsvarer skal løses ved behandling av begjæring om forlengelse av kommunikasjonskontrollen. Utvalget antar at det både av forarbeidene og rettspraksis er slik at den første skjulte forsvarer som brukes, så vidt mulig skal følge saken videre. Dette må innebære at påtalemyndigheten ved begjæring om forlengelse i påtegningen oppgir navnet på advokaten slik at domstolen kan ta kontakt direkte med vedkommende.

Det er også usikkerhet i politiet med hensyn til hvor langt man plikter å gi den skjulte forsvarer og den ordinære forsvarer dokumentinnsyn og på hvilken måte dette skal skje.

5.7. Tolkebruk

Utvalget er av den oppfatning at det bør utredes måter å redusere de samlede utgiftene til tolking i avlyttingssaker. Slike kostnader er sterkt økende. I dag er det ikke uvanlig at dagewis med avlytting som må tolkes, først blir tolket hos politiet minst én gang –

ofte flere ganger på grunn av kvalitetssikringen. Derneft foretas det tolking for hver forsvarer som ikke uten videre har tillit til at den av politiet foretatte tolkingen har vært nyansert nok. I tillegg kan det bli tolking i retten. Deler av disse tolkingene omfatter dessuten uvesentlige telefonsamtaler med helt andre temaer enn kriminalitet.

Enkelte politidistrikter opplever vanskeligheter med å få tak i habile og dyktige tolker. I dag er det ikke en felles ordning for rekruttering av tolker. Utvalget mener det er fordelaktig om rekruttering av tolker gis oppmerksomhet med tanke på hvordan de enkelte politidistriktene skal gå frem for å få tak i tolker som ikke kan ha tilknytning til berørte miljøer, og som behersker tolkerollen godt nok.

5.8. Kommunikasjonskontrollforskriften

Kommunikasjonskontrollforskriften har behov for en forbedring og ajourføring. Eksempelvis inneholder den detaljerte regler om hvordan utvalget skal svare på forespørsler fra enkeltpersoner som hevder de har vært utsatt for kommunikasjonskontroll. Formuleringen som etter forskriften skal brukes overfor dem som ikke har vært avlyttet, er uegnet som avklarende informasjon idet de fleste vil oppfatte formuleringen som en indirekte bekreftelse på at det er foretatt kommunikasjonskontroll – hvilket da ikke er riktig. Forskriften omhandler heller ikke romavlytting. Også den nye forskriften til politiregistreringsloven må samordnes.

5.9. Forholdet til Spesialenheten for politisaker

I noen saker kommer det klage til utvalget om den kommunikasjonskontrollen som har funnet sted samtidig med at det blir inngitt politianmeldelse til Spesialenheten for politisaker om for eksempel grov uforstand i tjenesten. Bl.a. fordi utvalgets arbeid i stor grad er omfattet av beskyttelsesinstruksen, er det behov for regler for hvordan utvalget og spesialenheten kan samarbeide om å få frem fakta for å unngå unødvendig dobbeltarbeid og forsinkelser.

5.10. Offentlighet og gradering

Beskyttelsesinstruksen gjelder politidokumentene i kommunikasjonskontrollsaker som derved av politiet graderes "strengt fortrolig". Ved at beskyttelsesinstruksen gjelder for forvaltningen og ikke for domstolene, oppstår det uklarhet med hensyn til domstolens gradering, journalføring og saksbehandling av rettslige kjennelser i kommunikasjonskontrollsaker. Etter forskrift om offentlighet i rettspleien skal det ikke gis opplysning om rettsmøter i kommunikasjonskontrollsaker, og det skal ikke gis utskrift av kjennelser i disse sakene, men i tillegg synes beskyttelsesinstruksen praktisert av domstolene – formodentlig fordi man har sett et behov for gradering av rettens kjennelser og tilhørende saksbehandling. Utvalget anbefaler at regelverket blir gjennomgått med henblikk på en behovsvurdering og klargjøring.

Av personvern- og etterforskningshensyn lagres ikke enkeltavgjørelsene i domstolene. Flere av disse avgjørelsene kan ha prinsipiell betydning og være veiledende i andre saker med parallelt tilsnitt. Høyesterett har offentliggjort noen av sine avgjørelser

anonymisert. Det er et behov for at også sentrale avgjørelser i tingrett og lagmannsrett i tilstrekkelig anonymisert form blir tilgjengelige på Lovdata.

5.11. Arbeidsverktøy og opplæring

Systemene som brukes til å gjennomføre og administrere kk-saker, bør fornyes. Arbeidet er påbegynt, men det er et uttrykt ønske hos dem som benytter systemet at nytt system kommer på plass så fort som mulig. Det er i dag ingen felles opplæring for de som skal benytte avlyttingsutstyret. Inntrykket er at opplæringen foregår internt i det enkelte politidistrikt ved at man lærer av hverandre. I møte med politidistriktene er det et uttalt ønske om et felles opplæringsopplegg for dem som skal benytte kk-utstyr.

5.12. Teletilbyderne

Utvalget har hatt møte med de tre teletilbyderne, og sitter igjen med et solid inntrykk av deres sikkerhetsrutiner. Utvalget har imidlertid med en viss skepsis merket seg at det hos én av teletilbyderne er slik at den ansatte med ansvar for å etterkomme politiets anmodninger om innhenting av trafikkdata, kan gjøre dette fra eksternt utstyr som f.eks. hjemme-PC.

Kommunikasjonen mellom politiet og teletilbyderne foregår i de fleste tilfeller enten ved kryptert e-post eller telefaks. Utvalget har imidlertid merket seg at i enkelte politidistrikter sendes anmodningene på ordinær faks fordi andre alternativer ikke er tilgjengelig. Dette er en ordning som etter utvalgets oppfatning bør unngås av hensyn til den sensitive informasjon som det her er tale om.

6. UTVALGETS OVERORDNEDE KONKLUSJON

Kommunikasjonskontroll i form av avlytting og innhenting av trafikkdata er på den ene side meget egnede metoder for å oppklare kriminalsaker og representerer på den annen side tyngende inngrep overfor enkeltpersoner.

Etter utvalgets vurdering er politiets bruk av kommunikasjonskontroll gjennomgående forsvarlig og godt begrunnet. Dette er samme konklusjonen som i fjorårets rapport. Denne konklusjonen er ytterligere forsterket gjennom utvalgets arbeid i første del av 2012.

* * *

Et samlet utvalg står bak denne rapporten. Rapporten er slutført kort tid etter at utvalget mottok det siste tallmaterialet for 2011 og omtaler derfor også utvalgsarbeid som ble slutført i første del av 2012. Avsluttende utvalgsmøte vedrørende årsrapporten ble holdt den 5. juni 2012.

Oslo den 5. juni 2012
For utvalget

Finn Haugen
utvalgsleder

Rapporten er i henhold til kommunikasjonskontrollforskriften avgitt til Justisdepartementet. Kopi er sendt Riksadvokaten til orientering.

Utvalgets årsrapporter for 2009, 2010 og 2011 finnes på nettet her:

www.regjeringen.no/kommunikasjonskontroll